

BYTOSTNÝ vitalizmus

Bezprostredná účasť na medzinárodnom sochárskom sympóziu pre plastiku v kameni v maďarskom Siklós, neďaleko známejšieho mesta Pecs, po desiatich rokoch samostatnej umeleckej činnosti. Akademičeského sochára Juraja Rusňáka (narodeného 30. I. 1938 vo východo-slovenskej Cerveníci) nabáda k sústredenejšej pozornosti a vlnivosti k jeho celému, úspešne naplňovanému umeleckému programu, ako aj k svojbytnému, dodnes vytvorenému sochárskemu dielu. Umelecký vývin u tohto mladého slovenského výtvarníka sa až do svojho súčasného štádia navrhoval vskutku intenzívne. A to ešte na pôde jeho umeleckých štúdií, ktoré postupne absolvoval v r. 1953–1957 na Škole umeleckého priemyslu v Bratislave (na oddelení rezbarvára) a v r. 1957–1963 zas na bratislavskej VŠVU, kde študoval u známych osobností slovenskej sochárskej tvorby, ktorými tu už vtedy boli jeho priami vysokoškolskí pedagógovia.

Prvotné tvorivé upriamenie Juraja Rusňáka sa zameralo na osobnostne nové sochárske predpodstatne odkazu antickéj a renesančnej kultúry. Ten postihuje v zásade jeden z najdôležitejších a v podstate i doteraz určujúcich črt jeho výtvarnej tvorby ponímanej v celkovom kontexte. Pre tohto citlivo vlnivého adepta umenia, ktorý v čase svojho detstva vyrastal v prostredí stále ešte živej patriarchálnej tradície, s vlastnosťami citlivej povahy a ľudskej krehkej skromnosti v objatí vidieckej samoty, ohľoplenej suggestívnu prírodnou scenériou, to samé zaznamenáva i konečné utvrdenie jeho poznania o pravej, vnútornej opodstatnenosti a morálnej zodpovednosti voči samotnému tvorivému procesu a umelecky samostatne vytváranej sochárskej činnosti. Z tých istých zdrojov pramení tiež sochárova pokora k svetu prírodnej matérie a hmotnosti, ktorá je vo svojej ustavičnej premenlivosti ovládaná biologicky podmienenou zákonitosťou, kde nepretržite kolobeh vzostupného rastu a nevyhnutného zániku určuje neustále celkový rytmus našej životnej skúsenosti. A z nej pramení aj jeho terajšia tvorivá podnietnosť a upriamenosť k opticky námetovým okruhom zmyslovej pôsobnosti, ktorá je i vo výtvarnom umení najčastejšie spredmetňovaná v priamej motivácii ženského sveta a

s ním od vekov spojenou charakteristickou myšlienkovou symbolizáciou. Pre sochára Juraja Rusňáka bolo však rovnako dôležité a pomešne zastavené a samotné tvorivé prehodnotenie jeho ďalšieho dôležitého inšpiračného zdroja, priamo poznáneho zas z tvorby francúzskeho sochára Charlesa Despiau, i jeho osobnostné upreite pozornosti na umenie staroegyptskej sochárskej formovacej zákonitosti a umelecky výrazového kánonu. Tento odkaz sa viaže uňho azda najevidentnejšie v období spomínanej štýlovosti už r. 1963, v kamennej plastike, a to diplomovú prácu: Sediacaj matka s dieťaťom — aj v celom rade bohato rozvedených portrétnejších kreácií. Tie v plnokrvnej podobe postihujú pravidelnú a pokojnú nehybnosť v ľudskej dôstojnej ušachtilosti, ako i v duchovnej preteplivosti a hrejivej pôsobivosti celkového ich umeleckého zámeru.

Samotná vývinová návratnosť v tvorbe tohto umeleca sa tak postupne rozvíjala. Od figurálne precítennej modelácie, uplatňujúcej sa v jeho rôznorodo vytváraných portrétach, samostatných plastikách, ale i v monumentálne poňmaných reliéfach. Takými sú napr. jeho v tom období tiež vzniknuté reliéfne kompozície: Matka s dieťaťom, Milenci či Žena s jablkom, ktorá ďalej potom postupovala v

smere zobrazenia veľkej syntetickej formy k úplnému postihu jej absolútnej vyznievajúcej čistoty v samostatne ponímanej tvarovej bohatosti foriem a v celkovom interpretovaní jej obrazového výrazu. Tieto sádruvé sochy boli nám vytvorené v priebehu r. 1967–68 v organicky pôsobivej podobe a cyklicky koncipovanom celku, ich vegetatívne biologický, tvarostvorný prejav v samostatne uskutočnenom umeleckom zámere v celom našom sochárskom umení po prvýkrát u nás na svojom r. 1969 samostatnom výstavnom podujatí, vlastne nadviazal na dodnes živý prúd svetovej plastiky, ktorý sleduje do hranicznych dôsledkov metamorfozy klasickej čistoty. A zároveň v plodivej site fixuje aj v našom vedomí neprebrnú variabilitu ich neustále možnej a premenlivej mütáčnej schopnosti. Napokon tu majú miesto i jeho nasledovné epoxydové plastiky, vznikajúce od roku 1969, ktoré vo svojom farebnom preteplení sledujú tiež zobrazenie hýbných síl vlniacich a krúživó sa vlnících v nekonečnom kozmickom priestore.

Zložitejší vývinový proces zaznamenávajú jeho mnohopočetné preokresbové celky, ktoré vlastne v svojej propozičtočnej podobe predznamenávajú jeho samostatné obdobie. Tie sú potom následne uskutočňované v plastickej tvorbe. Sú vytvárané v prevahe v cyklicky sa vtriacich podobách, ktoré v podstate poukazujú svojim „denknicovo“ ponímaným charakterom i na neustále živý zdroj sochárskych rozsiahleho fantazijného rozpačtia a zároveň tiež na jeho schopnosť v majstrovsky rozozručenej kresbovej zručnosti pôsobiť využívať všetky prostriedky umožňujúce graďačnú

silu kresbovej výrazovosti. A to vo forme voľne vytváraných psychologických evokácií, spojených s variačnými schopnosťami svojho tvorcu. Alebo v samostatnej, námetovo vymedzenej polohe, nim zas zvolenej, motívickej predmetnosti a tematicky celospoločensky zameranej komunikatívnosti. Takými sú napríklad jeho kresby z protivojnového cyklu: Mŕtva planéta, alebo lomľadivo dokončeného cyklu, nazvaného zas veľmi výstižne: Chile 1973. V ňom sa v priamom ohľade na kontrarevolučné vyčistenie ozyva umelcov priamy nesúhlas v rozjatrenom úzkostnom pohľade nad smrteľným křčom, ničiacim v civilizácie odľudštenej podobe vekmi tu nadobudnuté kultúrne hodnoty, a ľudskej prirodzenú túžbu po slobodnom rozhodnutí i v tejto odľahlej krajine, na americkom kontinente, mčť uskutočňovať a slobodne uplatňovať pokrokový spoločenský systém. Aj vlastné sochárske umenie Juraja Rusňáka svojim bytostným obsahovým vitalizmom akcentuje všetky jeho nanejvyšš pozitívne, ľudské poslôstvá. Jeho sochy vytvárané najmä pre prírodný pléner hádajú tiež dostanú v blízkej budúcnosti podobu monumentálne rozmerného rozpačtia, aby mohli byť umiestňované v rozsiahlom krajinnom priestore, kde by splnili s prírodou a vyvolávali by obdobne silnú citovú ozvenu akú v nás dokázajú rozozreť už všetky megalickej monumenty pravku. Tie zároveň vnašajú pocit splnlnúta človeka s prírodou ako pravky jeho životnej formy. Ako vytvory blízke všetkému čo vyrástlo a čo zas spätne vracia do prírody, ako jej odvčká, nemiznúca súčasť.

HANA ZÁMOCKÁ

JURAJ RUSŇAK: Z protivojnového cyklu Mŕtva planéta, 1963.

